

ТАСВИРИЙ САНЪАТДА КОМПОЗИЦИЯ АСОСЛАРИ

Қурбонова Барчиной Мирзахамдамовна

Фарғона давлат университети

Тасвирий санъат кафедраси мудир, катта ўқитувчи

qurbonovamirzahamdamovnabarchn@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Мақолада тасвирий санъатда композиция, рассомчилик ранг тасвир масалалари ёритилган.

Калим сўзлар: Санъат, композиция, рассомчилик, таълим, жанр.

ABSTRACT

The article deals with the issues of composition, painting, color image in the visual arts.

Key words: art, composition, painting, education, genre.

КИРИШ

Композиция фани Республикамизда бадиий таълим ислохотларини янада чуқурлаштириш, малакали мутахассис рассом (дизайнер) кадрлар тайёрлаш борасида уларнинг касбий хусусиятларни ривожлантирувчи, шунингдек, иқтидорли, ижодкор рассом кўникмаларини ўзида намоён қилувчи ва соҳага қизиқиш уйғота олувчи, ўз йўналишини топишда, айниқса, бадиий асарнинг композицион қурилишини ўргатувчи фан сифатида зарурияти катта.

МУҲОКАМА ВА НАИЖАЛАР

Композиция асосларини ўрганишдан мақсад, амалий машғулотлар жараёнида ижодкорликка йўналтириш ва мустақил тасвирий санъат устида ишлашни шакллантиришдан иборатдир. Санъатда мазмунан ва ғоянинг энг яхши ечимини умум ижодий маҳоратини ошириш, нафосат тарбиясининг муҳим омилларидан биридир. Ҳар қандай ижодкор ўтмишдаги рангтасвир санъат усталари меросини ва тажрибаларини ўрганиш билан бирга, томошабинга чуқур таъсир этувчи тасвир қонунлари ва услубиятини ҳам ўрганади.

Талаба ўзлаштириш жараёнида композицион асарда ҳаётининг воқеликнинг соғлом руҳияти, эмоционал бадиий таъсирчанлигига эришиши муҳим аҳамиятга эгадир. Ёзги амалиёт вақтида тўпланган тасвирий ашёлар асосида композицион вазифа бажариш. Манзара чизиш учун ниҳоятда қизиқарли сюжет жойини танлаб билишга ўргатиш. Ундаги асосий нарсани фарқлаган ҳолда қоғозга жойлаштириш, перспективадаги уфқ чизиғи, кўриш нуқтаси ва бошқа

тушунчаларга эга бўлиш, амалиётдаги олган тассавирларини ёққол тарзда тасвирлай олиш. Манзарадаги ранглар билан ишлаш жараёнида тўғри ифодалай олиш, матога ўша жойини қандай ҳолатини, дарахт ва ўсимликларга ёруғлик тушиши, ёки эрта тонгда рангларнинг тиниқлигини ифодалай олиш, оқшом пайтидаги табиат манзарасини кўринишини кўрсата билиш.

Талаба композиция қанида бирон-бир рангтасвир жанрларидан бирида асар яратади. Ушбу фандан берилган топшириқни бажариш учун авво талаба мавзу ва рангтасвир жанрларидан бирини танлайди. Бу жанрлар:

1. Портрет жанри;
2. Манзара жанри;
3. Натюрморт жанри;
4. Маиший жанри;
5. Батал жанри.

Талаба мавзу ва жанрни танлашдан сўнг изланиши жараёнини бошлайди. Ўтилган мавзу бўйича эски усталарнинг асарларини тахлил қилади, мавзуси hozirgi даврга мансуб бўлса, шундай воқеалар бўладиган жойларга бориб кузатади.

Композиция мукамаллигининг биринчи белгиси-картина мазмуни бир қарашда узоқ масофадан ўқилиши керак. Аксинча эса, энг муҳими композиция беаги – композиция томошабинга тушунарли бўлиши асоси топилмаганлигидадир.

Эскиз – бу картина лойиҳаси, картина устида ишлашнинг биринчи босқичи. Эскизда холст формати, тасвир ўлчамлари, кўриш нуқтаси, горизонт чизик қ баландлиги аниқланади. Эскиз вариантларида ифоли, аниқ ечим, буюм ва объектларни ҳаққоний жойлаштириш, қиёфаларни гуруҳлаштириш, ғоявий марказни аниқлаш амалга оширилади. Композицияда ортиқча шакл, қиёфа бўлмаслиги керак. Ҳар бир қиёфа умумий ғояда ўз вазифасини белгилаши ва ҳамма ҳолатлар мавзуни очиб беришга ёрдам бериши керак.¹

Эскизни рангда ишлов беришда картина томошабинга яхши таъсир қилиши учун мавзу, ғояга асосан колорит яратиш керак. Картина колорити тасвирланаётган ҳолатнинг тусига ва рангига, кун вақтига, об-ҳаво шароитига мос келиши керак. Эскиз ранг қурилиши шундай ташкил қилиниши керакки, у ёритилиши ҳолатини, композиция марказини аниқлашга хизмат қилиб картинанинг таъсир кучини тўлдирсин.²

¹ Charles Bouleau The painter's secret Geometry A study of Composition in art

² Stacey Goerge Artists Living With Art

Айнан воқелик содир бўлаётган жойдан наброска, зарисовка ва этюдлар қилади. Ушбу ечилган материаллар орқали талаба ўз мавзуси бўйича биринчи эскизлар қилади. Қилинган асарлардан маъкули домла томонидан тасдиқланади ва тасдиқланган эскиз бўйича талаба яна изланишлар олиб борилади. Эскиздаги хажмларникелтириб чиқади, асар колоритини хал қилади. Шу тариқа яна бир нечта эскизлар бўлади. Эскизлардан енг мукаммали танланади.

Картинада ҳамма нарса асосий фикрга ва ғояга қаратилиши керак. Композиция яхлитлигига иккинчи даражали нарсалар биринчи даражали нарсаларга боғлиқ бўлиб, бутун тасвирни ягона мақсадга кўзга ташланмаслиги лозим. Асосий қисм ажратилиб тасвирланади. Агар картинади нарсалар бир хил аҳамиятли бўлиб пала-партиш тартибда жойлаштирилса, композиция ўз ифодалилигини, аҳамиятини йўқотади.

Асосий натура тасвирини картинада яхшироқ жойда диққат билан тасвирлаш муҳим.

Асосий ҳаракат, воқеа картина текислигининг марказига яқинроқ жойлаштирилади. Бу томошабинга картинани кўришда унинг маъносини узоқдан тўла қамраб олишга имкон беради. Композицияда бир неча бир хил аҳамиятга эга марказ композиция яхлитлигини ва бирлигини бузади. У томошабин идрок қилишига имкон бермайди.³

Композиция марказини ажратиб кўрсатишда картинани табиий идрок қилишда нур-соя, қиёфалар катталиги, ранглар нисбати ва қиёфалар оралиғи масофаси орқали амалга оширилади. Рассом картинанинг муҳим қисмини ранг билан, тус билан ва деталларга ишлов бериш йўли билан амалга ошириш мумкин.⁴

XULOSA

Талабаларнинг дунёқарашини шакллантириш, ижодий тасаввур ва образли фикрлаш қобилиятини ривожлантириш. Кенг бадий эстетик маданият ва бадий сезгини тарбиялаш, санъат асарини таҳлил қилиш малакасини ошириш, атроф- муҳитдан олган таъсуротларини ижодий танлаб олиб, образли шаклда ҳаққоний тасвирлашдир.

REFERENCES

1. Абдуллаев Н.Х. “Чизматасвир”. Ўқув қўлланма. Иқтисод- молия, Т.,2010. 80 б 2 нусха.

³ Stacey Goerge Artists Living With Art

2. Орипова М. “Гипс шаклларининг чизма тасвири”. Методик қўлланма. Чашма принт, Т., 2011 й 72 б. 5 нусха.
3. Тошмуродов М. “Чизматасвир”. Ўқув қўлланма. Ношир, Т., 2012 й. 124 б. 5 нусха.
4. Mirzahamdammovna, K. B., Erkinovna, A. N., & Jumadillaevich, S. R. (2021). USE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN FINE ARTS CLASSES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.
5. Mirzahamdammovna, K. B., Erkinovna, A. N., & Jumadillaevich, S. R. (2021). USE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN FINE ARTS CLASSES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.
6. Sadikovna, S. G., Kurbonova, B., Akhmedova, N., & Sulaymanova, S. (2020). FUNDAMENTALS OF PROFESSIONALISM DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF PRACTICAL EXERCISES ON FORMING THE SKILLS AND SKILLS OF FUTURE TEACHERS. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(6), 8894-8903.
7. Barchinoy, K., Sevarakhon, S., & Mukhammadkodir, Y. (2021). EFFECTIVE METHODS OF TEACHING FINE ARTS AND DRAWING AT SCHOOL.
8. Barchinoy, K. (2019). Problems of Improving Artistic Perception of Future Art Teachers. *Cross-Cultural Communication*, 15(4), 79-82.
9. Qurbonova, B. (2021). The history of visual art and its importance in people life. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(2), 1558-1561.
10. Nazokat, A., Ibrokhim, Y., & Makhpuzakhon, A. (2021). FACTORS OF DEVELOPMENT OF FINE ARTS.
11. Nazokat, A. (2021). Means of Ensuring the Integrity of the Image and Writing in the Performance of Visual Advertising.
12. Kakharovna, A. M., Tadjimatovich, Y. M., Rakhmatovich, S. O., & Mirzahamdammovna, Q. B. (2021). Modern Approaches to the Teaching of Fine Arts. *Solid State Technology*, 64(2), 4250-4254.
13. Nodirjon, M., Abdusalom, M., & Ozodbek, S. (2021). TECHNOLOGIES OF TEACHING FINE ARTS WITH MODERN METHODS.
14. Zulfiya, B., Rakhmonali, S., & Murodjon, K. (2021). A BRIEF HISTORY OF THE DEVELOPMENT AND TEACHING OF DRAWING SCIENCE IN UZBEKISTAN.